

Любов ОСТАШ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Ірена МИТНІК

Варшавський університет

Людина світлої душі і щедрої любові

Раптово і несподівано залишив мовознавчу спільноту і відійшов у засвіти Роман Іванович Осташ, видатний український учений, дослідник історичної антропонімії, діалектолог, лексикограф.

Народився Роман Іванович Осташ 7 серпня 1947 року в селі Стриганці Івано-Франківського району (тепер – Тисменицького) Івано-Франківської області у родині хліборобів Ганни Григорівни та Івана Миколайовича. Важким було післявоєнне дитинство (у 1951 році втратив батька та старшого брата Ярослава (1934–1951), розумного і талановитого юнака, поета). Мати, інвалід II групи, поневірялась по чужих оселях, довго виборюючи право повернутися у рідну хату, у якій радянська влада вирішила зробити колгоспну контору. Навчання Роман Осташ розпочав у шестирічному віці у школі села Стриганці (1953–1961), згодом продовжив у сусідньому селі Рошнів (1961–1964). У 1964 році вступає на філологічний факультет (українське відділення) Львівського університету. Вибір майбутнього фаху не був випадковим: вдома зібрав чималу бібліотеку української класики, багато читав, у сільській бібліотеці перечитав усі книжки. В університеті, який на той час був одним із провідних лінгвістичних центрів України, він слухає лекції П. Коструби (курс фонетики і фонології), Ю. Редька (курс морфології сучасної української мови), Є. Черняхівської (курс діалектології), Б. Кобилянського (курс історії української літературної мови) тощо. У цей період кафедру української мови очолював І. Ковалик, видатний дериватолог, дослідник проблем загального мовознавства, історії мовознавства, лексикології, термінології, лексикографії, ономастики. З Д. Бучком (у той час аспірантом) Роман Осташ у 1966 році їздив на діалектологічну практику на Бойківщину. Зауважимо, що вчителями Ю. Редька, який викладав тоді, були відомі вчені Т. Лер-Сплавінський, Я. Янів, Т. Гартнер, В. Ташицький та ін. Ю. Редько у цей час активно працював над створенням „Словника сучасних

українських прізвищ”¹, залучав студентів та аспірантів. Роман Осташ та інші студенти курсу (2 групи по 25 осіб кожна на українському відділенні) збирали потрібний Ю. Редькові матеріал (на прохання вченого на картку писали своє прізвище, прізвище батька, матері, звідки родом батько, мати). Ю. Редько час від часу відвідував студентський гуртожиток, говорив зі студентами, для всіх охочих читав лекції про українські прізвища. На таких лекціях у гуртожитку на вулиці Пасічній бував і Роман Осташ². Таке оточення, атмосфера, яка панувала на факультеті, згодом певним чином вплинули на наукову долю майбутнього дослідника-антропоніміста.

Упродовж наступних років (1969–1971) Роман Осташ перебуває на військовій службі. Після демобілізації (1971 р.) повертається до Львова. Кілька місяців працює методистом у Львівському обласному будинку народної творчості, а з жовтня 1971 р. – в Інституті суспільних наук АН УРСР (з 1993 р. – Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України). З цього часу і до „змушеного” виходу на пенсію (2009 р.) працював у цій установі. Цей інститут було утворено в 1951 р. на базі заснованих на початку 1940 р. Львівських відділів київських гуманітарних інститутів. Відділ мовознавства було утворено 1 лютого 1940 р. на базі мовознавчої комісії Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка як відділ Інституту мовознавства АН УРСР ім. О. Потебні. З відділом пов’язана діяльність видатних мовознавців І. Свенціцького, В. Сімовича, І. Ковалика, Ю. Редька. Згодом довголітнім керівником відділу стане Лукія Гумецька. У відділі працювали Михайло Худаш, Розалія Керста, Дмитро Бучко. Все це відомі лінгвісти, які залишили вагомий слід у царині ономастики. Дослідник завжди формується у певній науковій атмосфері, під прямим чи опосередкованим впливом інших учених. Саме в цьому науковому осередку відбувається становлення Романа Осташа як ученого, саме тут розвивається його плідна наукова діяльність. У період, коли Роман Осташ прийшов в Інститут, відділ завершив роботу над створенням „Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.”³. Ідея створення цього словника належала Л. Гумецькій, яка створила перший в Україні осередок історичної лексикографії. Словник був удостоєний першої академічної премії ім. І. Франка (1981). Хронологічним продовженням лексикографічного проекту став „Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.” Колектив його упорядників очолив Д. Гринчишин. У цей колектив укладачів прийшов Роман Осташ (1981 р.). До того, як став молодшим науковим співробітником відділу історичних словників (згодом – відділ історичної лексикографії, потім – відділ української мови), деякий час працював у відділі

¹ Цей словник від часу свого завершення (1975 р.) лежав у рукописі, був виданий лише згодом завдяки старанням Наукового товариства імені Шевченка у Львові (Ю. Редько, *Словник сучасних українських прізвищ*, у 2-х томах, Львів 2007).

² Р. Осташ, *Роздуми про львівську ономастику* [в:] „Повідомлення Української ономастичної комісії. Нова серія”, вип. 1 (16), Київ 2012, с. 30–31.

³ *Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.*, т. 1–2, Київ 1977–1978.

української літератури (до 1975 р., коли цей відділ було ліквідовано), згодом обіймав інші посади в інституті. Робота над словником була різноманітною, захоплюючою, цікавою: співробітники уклали канон джерел, розписували документи зазначеного періоду, редагували картотеку майбутнього словника, уклали словникові статті. Роман Осташ стає укладачем словникових статей, вникає в епоху досліджуваного періоду, у бібліотеці часто знаходить нові цікаві документи, вишукує у них відсутні у картотеці лексеми, поповнює ними картотеку. Коли натрапляв на якесь нове слово, якого не було у картотеці, дуже тішився. Таких новинок з часом назбиралося багато.

Робота над історичним словником вимагає не тільки глибокої філологічної ерудиції, але й знань з історії (не лише України), палеографії. Роман Осташ опрацьовує різні джерела, які видають історики, археографи, удосконалює свої знання про палеографічно-правописні особливості мови писемних пам'яток минулого, черпаючи інформацію з праць В. Панашенко, Ф. Ткача, В. Німчука та ін. За час роботи у відділі української мови виявив свій талант історика-лексикографа, стає автором значної кількості словникових статей⁴, готує випуски словника до видання⁵.

У нього остаточно формується основний напрямок наукових зацікавлень: українська історична антропоніміка. Сприяв цьому і М. Худаш (з 1980 р. – доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник Інституту народознавства НАН України у Львові, професор), науковий керівник кандидатської дисертації Романа Осташа „Українська антропонімія першої половини XVII ст. Чоловічі власні особові імена (на матеріалі Реєстру Запорозького Війська 1649 р.)”. Реєстр Війська Запорозького 1649 року – унікальна пам'ятка української мови половини XVII ст., унікальне джерело з історії українського козацтва і державності України. Цей документ вивчали в різних аспектах мовознавці М. Худаш, С. Бевзенко (за публікацією О. Бодяньського), історик Ф. Шевченко.

Роман Осташ на основі оригіналу уклав повний список чоловічих власних особових імен у великій за обсягом писемній пам'ятці (понад 40 тисяч осіб). Такого обсягу антропонімного матеріалу за один раз раніше в науковий обіг не вводили. Він дослідив фонетичні та словотвірні способи народної адаптації церковних імен, проаналізував усі словотвірчі суфікси у цих іменах. Аналіз

⁴ *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.*, відп. ред. Д. Гринчишин, вип. 3, уклад. Р. Осташ (*боклага – болачийса; в – весьной*) та ін., Львів 1996, с. 13–46, 157–251; вип. 9, уклад. Р. Осташ (*ж – жовотъ; з – загонити*) та ін., Львів 2002, с. 112–172, 185–255; вип. 10, уклад. Р. Осташ (*загонъ – замыляти; запрашати – заслонятиса; затвердиль – затрачаючий*) та ін., Львів 2003, с. 3–109, 163–200, 246–255; вип. 11, уклад. Р. Осташ (*затрачене – заворати*) та ін., Львів 2004, с. 3–37; вип. 12, уклад. Р. Осташ (*зъедночене – зать*) та ін., Львів 2005, с. 218–244.

⁵ *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.*, відп. ред. Д. Гринчишин, вип. 4, випуск до видання підготували Р. Осташ та ін., Львів 1997; вип. 6, випуск до видання підготували Р. Осташ та ін., Львів 1999.

імен у Реєстрі проведено як на певному історичному зрізі, у синхронії (антропонімія середини XVII ст.), так і в контексті попередніх та наступних після Реєстру століть розвитку української антропонімії, у діахронії (у контексті XIV–XX ст.). Він зробив узагальнювальний огляд усього іменника Реєстру (церковних імен, слов'янських автохтонних імен, імен, запозичених у той час із інших антропонімічних систем).

26 лютого 1987 року в Ужгородському університеті Роман Осташ блискуче захистив кандидатську дисертацію⁶. Офіційними опонентами були доктор філологічних наук, професор П. Бевзенко та доктор філологічних наук, професор П. Чучка. Оцінка наукового рівня роботи членами Вченої ради була високою, дехто висував навіть ідею додати ще одного опонента, щоб затвердити роботу як докторську. Уперше дослідження Реєстру було проведено не за публікацією О. Бодяньського (1875 р.), яке було з численними друкарськими помилками, а на основі оригіналу, який зберігається у Москві (Російський державний архів давніх актів, фонд Ф.Ф. Мазуріна). Практично Реєстр відкрив для сучасників Ф. Шевченко, розшукавши в архіві оригінал⁷. Роман Осташ неодноразово працював у Москві в архіві. В архівній карточці на видання справи читачеві було єдине прізвище: Ф. Шевченко, після нього – Р. Осташ.

На початку 90-х років XX ст. разом з істориками Інституту археографії НАН України Роман Осташ узяв участь у підготовці видання тексту Реєстру та його науковому опрацюванні. Ця транслітерація тексту вийшла друком у 1995 році⁸. Окрім тексту пам'ятки, у „Додатках” уміщено дослідження Романа Осташа („Ідентифікація особи в Реєстрі”⁹, „Індекс власних особових імен” (у співавторстві з Н. Осташ)¹⁰, „До походження прізвищевих назв Реєстру (Спроба етимологічного словника)”¹¹, „З історії дослідження „Реєстру Війська Запорозького 1649 року”¹², „Матеріали до бібліографії”.

⁶ Р. Осташ, *Украинская антропонимия первой половины XVII века. Мужские личные имена (на материале Реестра Запорожского Войска 1649 г., автореф. дисс. ... канд. филол. наук, Ужгород 1986.*

⁷ *Idem*, *З історії дослідження „Реєстру Війська Запорозького 1649 року”* [в:] *Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту*, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Осташ, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко, Київ 1995, с. 574.

⁸ *Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту*, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Осташ, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко, Київ 1995.

⁹ Р. Осташ, *Ідентифікація особи в Реєстрі* [в:] *Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту*, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Осташ, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко, Київ 1995, с. 505–512.

¹⁰ Р. Осташ, Н. Осташ, *Індекс власних особових імен* [в:] *Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту*, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Осташ, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко, Київ 1995, с. 513–516.

¹¹ Р. Осташ, *До походження прізвищевих назв Реєстру (Спроба етимологічного словника)* [в:] *Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту*, підготували до друку:

Після захисту дисертації Роман Остах продовжив роботу над Реєстром: у нього виникає задум створити словник українських власних особових імен середини XVII ст. Уперше історичну онімну лексику (топоніми й антропоніми) було представлено у „Словнику староукраїнської мови XIV–XV ст.”¹⁴, а у 1958 р. Л. Гумецька розглянула і проаналізувала власні назви у монографії „Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст.”¹⁵. Спеціальних лексикографічних праць про власні особові назви XVI–XVIII ст. не було. Роман Остах пропонує оригінальну і новаторську структуру словникової статті, у якій можна передати в синхронії та діахронії багатоманітність різних мовних і позамовних характеристик, що групуються навколо ядра словникової статті – реєстрового слова. Побудова словникової статті пристосована до особливостей вивчення й опрацювання історичного антропонімікону. Структура словникової статті охоплює вісім розділів, у яких визначено походження й етимологію імені, приклади вживання цього імені в Реєстрі, зазначено кількість носіїв особового імені у списках полків згідно із графічними або фонетичними варіантами, уживання імені або його основи в Реєстрі як прізвищевої назви, наявність зазначеного імені в інших українських писемних пам’ятках і словниках минулих століть, фіксація імені у сучасному нормативному словнику власних особових імен або у словниках імен інших типів, фіксація імені у функції сучасного українського прізвища або його основи, паралелі з інших мов. Залучення для порівняння ономастичного матеріалу з інших слов’янських мов давало змогу побачити українські ономастичні явища в ширшому контексті. Уведений у науковий обіг у такому плані український ономастичний матеріал є цінним для окреслення загальної картини слов’янської ономастики.

Робота над створенням словника тривала три десятиліття. Роман Остах удосконалював його постійно, не поспішаючи друкувати. Перша ластівка частини праці (літера А) з’явилася у 2004 році під назвою „Українські особові середини XVII ст. як об’єкт лексикографії”¹⁶.

О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Остах, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко, Київ 1995, с. 517–567.

¹² I d e m, *З історії дослідження „Реєстру Війська Запорозького 1649 року”* [в:] *Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту*, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Остах, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко, Київ 1995, с. 574–581.

¹³ I d e m, *Матеріали до бібліографії* [в:] *Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту*, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Остах, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко, Київ 1995, с. 582–585.

¹⁴ *Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.*, т. 1–2, Київ 1977–1978.

¹⁵ Л. Гумецька, *Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст.*, Київ 1958.

¹⁶ Р. Остах, *Українські особові імена середини XVII ст. як об’єкт лексикографії* [1. А] [в:] *Діалектологічні студії. 4: Школи, постаті, проблеми*, відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей, Львів 2004, с. 392–410.

Згодом з'являються інші літери словника, які автор публікував частинами в українських та закордонних виданнях упродовж 2005–2010 рр. Починаючи з 2011 р., окремі частини словника виходять у співавторстві з Л. Осташ. Праця перебуває у стадії завершення і чекає на видавця та фінансову підтримку. Цей словник став сенсом життя вченого, над ним він працював до останніх хвилин свого передчасно обіраного життя.

Роман Осташ постійно перебував у вирі наукового процесу. Історична антропонімія спонукала до з'ясування багатьох недосліджених питань, до уточнень чи то етимологій антропонімів, чи часу їх функціонування, чи їх структури тощо. Він досліджує проблему однофемних суфіксів¹⁷, зв'язок антропонімії та етносу¹⁸, функціонування чоловічих слов'янських автохтонних імен¹⁹, проблему сучасних українських прізвиськ²⁰, функціонування суфікса **-к-о** в українській антропонімії першої половини XVII ст.²¹, функціонування українських прізвищ у світлі історичної та діалектної антропонімії²².

Після 2009 року Роман Осташ працює лише над своїми науковими проектами. До речі, після звільнення з Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України його запрошують на викладацьку роботу інші наукові установи, але він не дає згоди. Одержував він пропозиції працювати і в закордонних університетах. Працює вдома, у бібліотеці, бере, як і раніше, активну участь у науковому житті: пише рецензії на наукові видання, виступає з доповідями на численних конференціях, виступає опонентом на захистах дисертацій, публікує свої дослідження. У нього з'явилося більше можливостей відвідувати рідне

¹⁷ I d e m, *Власні особові імена з однофемними суфіксами в українській антропонімії середини XVII століття* [в:] *Linguistica slavica. Ювілейний збірник на пошану Ірини Михайлівни Желєзняк*, відп. ред. В. Шульгач, Київ 2002, с. 104–115.

¹⁸ I d e m, *Антропонімія і питання етносу* [в:] *Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження: науковий збірник, присвячений 400-річчю від дня народження Богдана Хмельницького*, Хмельницький 1995, с. 118–119.

¹⁹ I d e m, *Чоловічі слов'янські автохтонні імена в козацькій антропонімії* [в:] *Українська історична та діалектна лексика*, відп. ред. Л. Полюга, вип. 2, Київ 1995, с. 132–137.

²⁰ I d e m, *Із життя сучасних українських прізвиськ. 1.* [в:] *Українська пропріальна лексика: Матеріали наукового семінару 13–14 вересня 2000 р.*, відп. ред. І. Желєзняк, Київ 2000, с. 115–121; I d e m, *Із життя сучасних українських прізвиськ. 2* [в:] „Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Українське і слов'янське мовознавство”, вип. 4, Ужгород 2001, с. 534–537; I d e m, *Із життя сучасних українських прізвиськ. 3* [в:] *Діалектологічні студії 6: Лінгвістичний атлас – від створення до інтерпретації*, відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей, Львів 2006, с. 293–302.

²¹ I d e m, *Суфікс -к-о в козацькій антропонімії першої половини XVII ст.: лінгвогеографічний погляд* [в:] *Діалектологічні студії. 1: Мова в часі і просторі*, відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей, Львів 2003, с. 84–110.

²² I d e m, *Корінні і некорінні прізвища* [в:] *Українська історична та діалектна лексика*, вип. 4, Львів 2003, с. 342–352; I d e m, *Українські прізвища у світлі історичної та діалектної антропонімії* [в:] „Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Слов'янська філологія”, вип. 354–355, Чернівці 2007, с. 50–54.

село Стриганці²³, де йому і добре працювалося (завжди брав комп'ютер із собою), і думалося, і відпочивалося. А ще – це своєрідні діалектологічні експедиції, які він організовував разом із дочкою Любою. Про лексикографічне опрацювання лексики села Стриганці у Романа Осташа виникла думка давно. У рідному селі він сам чи з сім'єю бував часто, кожного разу привозив багато діалектних записів від мами, родичів, односельців. Почав записувати матеріали на початку 70-х років. Назбиралася чимала картотека, яка згодом спонукала до роботи над укладанням словника. У другій половині 90-х років до записування слів і поповнення картотеки активно долучається Л. Осташ. Перші літери (А, Б, В) майбутнього словника автори починають публікувати з 2010 року²⁴. У цих публікаціях подано апелятивну та онімну лексику, дано характеристику особливостей стриганецької говірки, обґрунтовано наявність у словнику лексем, які збігаються з літературними. Чітко визначено фонетичні, морфологічні, словотвірні, синтаксичні та стилістичні риси говірки. Обов'язковою у словнику є транскрипція та виклад лексичного значення кожного реєстрового слова. При реєстрових словах наявні розлогі ілюстрації. У словнику подано омоніми, певними ремарками позначено як при реєстровому слові, так і в ілюстративній частині переносність, образність, ситуативність мовлення. Словник містить велику кількість фразеологізмів. Завданнями словника передбачено максимально детальну характеристику слова у межах словникової статті, а не просто констатацію його наявності на відповідній діалектній території. Уже опубліковано кілька частин словника. У майбутньому мовознавці (триває підготовка праці до видання) зможуть познайомитися з повною версією словника.

Працюючи над різними лексикографічними проєктами, Роман Осташ уважно стежить за розвитком ономастичних досліджень в Україні та за її межами. За характером і вдачею був людиною відкритою, доброзичливою, безкорисливою, порядною, інтелігентною. Він підтримував контакти як з авторитетними науковцями, так і з початківцями, яким він і дає поради, і ділиться з ними фаховою літературою, своїми знаннями та науковим досвідом. Він спілкується з ними на наукових конференціях (відомо: там де є Роман Осташ, там обов'язково виникають цікаві фахові дискусії), листовно, обмінюючись новинками мовознавчих видань. Роман Осташ був високопрофесійним дослідником, який уважно ставився до найменших деталей, не терпів наукової недбалості та поверховості: в оцінці таких явищ був безкомпромісним. Разом із тим при з'ясуванні тих чи інших проблем радився з іншими мовознавцями. Коло таких

²³ Село Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області розташоване за 30 км від м. Івано-Франківська і локалізовано на південному заході наддністрянського діалекту. Вважають, що воно засновано у 1624 році. Село значиться на карті французького інженера-картографа Левассера де Боплана з 1650 року.

²⁴ Р. Осташ, Л. Осташ, *Словник говірки села Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області [А, Б, В]* [в:] *Діалектологічні студії. 9: Запозичення та інтерференція*, відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей, Львів 2010, с. 347–410.

науковців було широким – Г. Аркушин, Д. Бучко, В. Горпинич, П. Гриценко, Й. Дзензелівський, І. Железняк, О. Карпенко, В. Мойсієнко, С. Пахомова, М. В. Скаб, М. С. Скаб, М. Худаш, П. Чучка, В. Шульгач та багато інших.

У 2008 році Роман Осташ входить до складу відновленої Української ономастичної комісії (організовано у 1960 р.), бере участь у підготовці матеріалів друкованого органу Української ономастичної комісії – „Повідомлення Української ономастичної комісії”. Тут він публікує „Роздуми про львівську ономастику”²⁵ та інформацію „Михайло Лукич Худаш”²⁶. Роман Осташ уперше відважився з’ясувати значення наукової діяльності львівських ономастів (Л. Гумецької, Д. Бучка, Р. Керсти, О. Купчинського, Ю. Редька, М. Худаша, Є. Черняхівської) та їх учнів (Б. Близнюк, М. Демчук, З. Купчинської, Р. Осташа, М. Сенів, І. Фаріон), а також що нового внесли вони у розвиток українського мовознавства.

Інколи виникала потреба з’ясувати те чи інше питання з дослідниками-істориками, з якими він також підтримував і наукові, і людські дружні стосунки (доктори історичних наук В. Нечитайло, В. Степанков (м. Кам’янець-Подільський), кандидат історичних наук О.В. Тодійчук (м. Київ), кандидат історичних наук О. Луцький, доктор історичних наук Я. Дашкевич, відомий сходознавець Я. Полотнюк (м. Львів)).

Роман Осташ підтримував наукові контакти з відомими вченими інших країн – Е. Айхлер (Ляйпциг, Німеччина), М. Гарвалік, М. Кнаппова (Прага, Чехія), І. Митнік (Варшава, Польща), М. Лесів (Люблін, Польща), О. Суперанська (Москва, Росія), листувався, обмінювався з ними фаховою літературою, писав рецензії на їхні видання, зустрічався з ними на міжнародних конференціях.

У науковому доробку вченого є чимало прорецензованих монографій, переважно з проблем ономастики, лексикографічних праць (рецензії на праці Г. Аркушина, Т. Гаврилової, З. Денисенко, І. Железняк, Н. Іванової, П. Радевої, Л. Олівової-Незбедової (L. Olivová-Nezbedová), М. Кнаппової (M. Knappová), Ї. Маленінської (J. Maleninská), С. Пахомової, І. Трійняка, П. Штепана (P. Štěpán).

Як досвідченого антропоніміста Романа Осташа запрошували опонувати кандидатські дисертації з різних проблем ономастики: І. Єфименко „Українські прізвищеві назви XVI ст.” (2001 р.), Л. Кравченко „Антропонімія Лубенщини” (2002 р.), С. Шеремета „Антропонімія північної Тернопільщини” (2002 р.), Л. Яшук „Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.” (2008 р.), Н. Шульська „Неофіційна антропонімія Західного Полісся” (2011 р.), О. Нестерчук „Словотвір варіантів власних особових імен жителів Волинського Полісся” (2014 р.).

Роман Осташ написав десятки відгуків на автореферати кандидатських та докторських дисертацій. Приязні стосунки він підтримував із мовознавчими

²⁵ Р. Осташ, *Роздуми про львівську ономастику* [в:] „Повідомлення Української ономастичної комісії. Нова серія”, вип. 1 (16), Київ 2012, с. 17–41.

²⁶ І д е м, *Михайло Лукич Худаш* [в:] „Повідомлення Української ономастичної комісії. Нова серія”, вип. 1 (16), Київ 2012, с. 104–106.

кафедрами різних вищих навчальних закладів України, із викладачами цих кафедр, цікавився їхніми науковими здобутками, ніколи не відмовляв, якщо потрібно було прорецензувати видання кафедри²⁷, дипломні чи магістерські студентські роботи.

За життєвим характером був оптимістом, веселим, життєрадісним, любив гумор. Завжди згадував, що під час військової служби у м. Овручі на Житомирщині його всі називали „лейтенант, який завжди усміхається”. Був надзвичайно добрим, щирим, готовим будь-кому допомогти. На першому місці у нього були вічні християнські цінності. У побуті був скромним, невибагливим, матеріальні статки не були у нього життєвим пріоритетом. Не виголошував публічно патріотичних гасел, але вболівав за долю народу, держави, був справжнім українцем-патріотом: у повсякденному житті просто глибоко досліджував проблеми української мови, української антропоніміки, діалектології.

Доля не була для нього завжди прихильною: у 1989 році він переніс складну операцію, але зміг подолати життєві труднощі і далі займатися улюбленою справою. Був люблячим батьком і люблячим чоловіком, був надзвичайно відданим сім'ї. Любив їздити у своє рідне село, у теплі місяці міг там бути більш тривалий час. Навесні тішився тим, що купував різне насіння, яким засівав невеличкі грядочки. Любив спостерігати за тим, як насіння сходить, виростає, цвіте, плодоносить. Посадив біля рідної домівки фруктові дерева (яблуні, грушки). Разом із дочкою Любою садили і сіяли квіти. Щовесні і щоосені привозив квіти шишини та зірвані грона калини з кущів, посаджених його мамою біля рідної хати. Кожної поїздки робив фотографії того, що виросло, що зацвіло, і надсилав електронною поштою, щоб потішити свою сім'ю.

Моє знайомство з Романом Івановичем Осташем почалось кільканадцять років тому завдяки рекомендації проф. В. Шульгача. Зустрівшись з ним, зразу зрозуміла, що переді мною людина світлої душі і великих людських цінностей, учений великих знань, захоплений цариною своїх наукових зацікавлень. Кожна зустріч і листування приносили розраду і відчуття великої ласки й добра, яким наділяв Роман Іванович. Його наукові завваги, поради й спостереження були для мене неоціненні. Сам завжди скромний, з великою пошаною ставився до інших. Допомігав щирим серцем, даючи більше, ніж можна було очікувати. Зворушувала його пам'ять і турбота, коли запитував, чи знадобиться мені нова книжка або коли просто надсилав матеріали, статті, книжкові видання, знаючи, що можуть стати у пригоді, врешті, коли кожного року пам'ятав про мене з приводу Різдвяних та Великодніх Свят – попри те, що відзначаю їх в інший час. А коли передчасно відійшов, виявилось, що у своїх записках залишив для мене чергові матеріали з української історичної антропонімії, про які колись

²⁷ Див. напр. О. Сербенська, М. Білоус, *Екологія українського слова. Практичний словничок-довідник*, Львів 2003; Н. Захлюпана, І. Кочан, *Словник-довідник з методики викладання української мови*, Львів 2002 та ін.

його просила. Я забула – він пам'ятав. Велике серце вченого виявляв і тоді, коли, співпрацюючи з кафедрою україністики Варшавського університету, радо рецензував статті для чергових томів наших наукових видань: часопису „*Studia Ucrainica Varsoviensia*” та колективної монографії „Тенденції розвитку української лексики та граматики”. Бувало, не тільки давав оцінку, але й ділився з авторами своїм науковим досвідом, рекомендував літературу, від власної доброзичливої ретельності звертав увагу навіть на найдрібніші описки – аби лиш процвітала наука.

Його серце зупинилося 12 вересня 2015 року. Поховано у м. Львові.

Усе творче життя Романа Осташа було присвячено, за його визначенням, „прекрасній галузі науки – ономастиці” і тривало понад чотири десятиліття. Наукові здобутки вченого будуть допомагати ономастам-початківцям почувати себе впевненіше, опираючись на те, що створено до них, і розвивати науку далі.

ЛІТЕРАТУРА

- Гумецька Л., *Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст.*, Київ 1958.
- Захлюпана Н., Кочан І., *Словник-довідник з методики викладання української мови*, Львів 2002.
- Осташ Р., *Антропонімія і питання етносу [в:] Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження: науковий збірник, присвячений 400-річчю від дня народження Богдана Хмельницького*, Хмельницький 1995, с. 118–119.
- Осташ Р., *Власні особові імена з однофонемними суфіксами в українській антропонімії середини XVII століття [в:] Linguistica slavica. Ювілейний збірник на пошану Ірини Михайлівни Желєзняк*, відп. ред. В. Шульгач, Київ 2002, с. 104–115.
- Осташ Р., *До походження прізвищевих назв Реєстру (Спроба етимологічного словника) [в:] Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Осташ, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко*, Київ 1995, с. 517–567.
- Осташ Р., *З історії дослідження „Реєстру Війська Запорозького 1649 року” [в:] Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Осташ, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко*, Київ 1995, с. 574–581.
- Осташ Р., *Ідентифікація особи в Реєстрі [в:] Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Осташ, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко*, Київ 1995, с. 505–512.
- Осташ Р., *Із життя сучасних українських прізвищ. 1. [в:] Українська пропріальна лексика: Матеріали наукового семінару 13–14 вересня 2000 р.*, відп. ред. І. Желєзняк, Київ 2000, с. 115–121.
- Осташ Р., *Із життя сучасних українських прізвищ. 2 [в:] „Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Українське і слов'янське мовознавство”, вип. 4, Ужгород 2001, с. 534–537.*

- Осташ Р., *Із життя сучасних українських прізвиськ. 3* [в:] *Діалектологічні студії 6: Лінгвістичний атлас – від створення до інтерпретації*, відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей, Львів 2006, с. 293–302.
- Осташ Р., *Корінні і некорінні прізвища* [в:] *Українська історична та діалектна лексика*, вип. 4, Львів 2003, с. 342–352.
- Осташ Р., *Матеріали до бібліографії* [в:] *Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту*, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Осташ, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко, Київ 1995, с. 582–585.
- Осташ Р., *Михайло Лукич Худащ* [в:] „Повідомлення Української ономастичної комісії. Нова серія”, вип. 1 (16), Київ 2012, с. 104–106.
- Осташ Р., *Роздуми про львівську ономастику* [в:] „Повідомлення Української ономастичної комісії. Нова серія”, вип. 1 (16), Київ 2012, с. 17–41.
- Осташ Р., *Суфікс -к-о в козацькій антропонімії першої половини XVII ст.: лінгвогеографічний погляд* [в:] *Діалектологічні студії. 1: Мова в часі і просторі*, відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей, Львів 2003, с. 84–110.
- Осташ Р., *Украинская антропонимия первой половины XVII века. Мужские личные имена (на материале Реестра Запорожского Войска 1649 г. Автореф. дисс. ... канд. филол. наук*, Ужгород 1986.
- Осташ Р., *Українські особові імена середини XVII ст. як об'єкт лексикографії [1. А]* [в:] *Діалектологічні студії. 4: Школи, постаті, проблеми*, відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей, Львів 2004, с. 392–410.
- Осташ Р., *Українські прізвища у світлі історичної та діалектної антропонімії* [в:] „Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Слов'янська філологія”, вип. 354–355, Чернівці 2007, с. 50–54.
- Осташ Р., *Чоловічі слов'янські автохтонні імена в козацькій антропонімії* [в:] *Українська історична та діалектна лексика*, відп. ред. Л. Полюга, вип. 2, Київ 1995, с. 132–137.
- Осташ Р., Осташ Л., *Словник говірки села Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області [А, Б, В]* [в:] *Діалектологічні студії. 9: Запозичення та інтерференція*, відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей, Львів 2010, с. 347–410.
- Осташ Р., Осташ Н., *Індекс власних особових імен* [в:] *Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту*, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Осташ, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко, Київ 1995, с. 513–516.
- Редько Ю., *Словник сучасних українських прізвищ*, у 2-х томах, Львів 2007.
- Реєстр Війська Запорозького 1649 року: транслітерація тексту*, підготували до друку: О. Тодійчук (головний упорядник), В. Страшко, Р. Осташ, Р. Майборода; відп. ред. Ф. Шевченко, Київ 1995.
- Сербенська О., Білоус М., *Екологія українського слова. Практичний словничок-довідник*, Львів 2003.
- Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.*, т. 1–2, Київ 1977–1978.
- Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.*, відп. ред. Д. Гринчишин, вип. 3, уклад. Р. Осташ (боклага – болчийса; в – вєсьной) та ін., Львів 1996, с. 13–46, 157–251; вип. 4, випуск до видання підготували Р. Осташ та ін., Львів

1997; вип. 6, випуск до видання підготували Р. Осташ та ін., Львів 1999; вип. 9, уклад. Р. Осташ (*ж – жовотъ; з – загонити*) та ін., Львів 2002, с.112–172, 185–255; вип. 10, уклад. Р. Осташ (*загонъ – замылати; запрашати – заслонатисѧ; затвердильй – затрачаючій*) та ін., Львів 2003, с. 3–109, 163–200, 246–255; вип. 11, уклад. Р. Осташ (*затраченє – заворати*) та ін., Львів 2004, с. 3–37; вип. 12, уклад. Р. Осташ (*зъєдноченє – зать*) та ін., Львів 2005, с. 218–244.

A MAN WITH A BRIGHT SOUL AND SINCERE HEART

This article was written in the memory of Roman Ivanovych Ostash, a prominent Ukrainian onomastic researcher, dialectologist and lexicographer, a man with a great heart and moral authority. This article presents the story of his life, scientific activity and his contribution to the development of the Ukrainian linguistics. Very rich scientific achievements of Roman Ivanovych Ostash have been shown in the context of his cooperation with a number of researchers and academic institutions in Ukraine and abroad. The article has been included in full bibliography of his scientific papers.

Key words: onomastic research, dialectology, lexicography, Ukrainian linguistic, prominent scientist, moral authority.